

I.

TUSOR PÉTER

Gödöllőn született 1967-ben, történelem és latin szakon végzett az ELTE-n, PhD fokozatát 2001-ben szerezte ugyanott. 2012-ben habilitált az SzTE-n, 2014 óta az MTA doktora. Tudományos tanácsadó, az MTA Lendület-pályázat keretében megalakult Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport alapító vezetője; a HUN-REN BTK Moravcsik Gyula Intézet osztályvezetője, a PPKE professzora. Szakterülete a kora újkor és a bölcsészeti szemléletű egyháztörténet.

R. Várkonyi Ágnes tanítványa, a kora újkor kutatás nemzetközileg aktív és elismert, iskolateremtő szaktekinthelye. Vizsgálatai egyház/diplomácia/politika-, részben intézmény- és művelődéstörténeti irányúak. Publikációiban egyaránt átlátja és hasznosítja a kora újkor magyar történelem hazai, bécsi és itáliai forrásait. Történeti munkássága meghatározóan feltáró, alapvetési jellegű. A történettudomány klasszikus módszerei mellett a kora újkor kutatásának modern metódusait is alkalmazza. Érdeklődő interdiszciplinaritás jellemzi. Vatikáni levéltári kutatásai új lehetőségeket nyújtanak a kora újkor magyar történelem jobb megismeréséhez. Az egyháztörténet sajátosságainak köszönhetően késő középkori, illetve 19–20. századi témákkal is foglalkozik (például *Bischofslexikon 1804–1918*, Bécs–Berlin–Budapest). Történetírását s annak fogadtatását kiemelkedő tudománymetria, nemzetközi konferencia-részvételek és közös kutatási projektek, külföldi megjelenésű tanulmánykötetek sora szemlélteti. MTMT szakterületi táblázat szerint idézettsége 4000, H-indexe pedig 30 felett jár. Tudományszervező tevékenysége historiográfiai távlatú és jelentőségű. Három évtized alatt tanítványaival, kollégáival újraélesztette az MTA történetének meghatározó személyisége, Fraknói Vilmos római „magyar történeti iskoláját” és vatikáni szaksorozatát (*Collectanea Vaticana Hungariae*, 33 kötet; open access: <https://institutumfraknoi.hu/>). 2024-ben megszervezte az akadémiai főtitkár Fraknói centenáriumi emlékévét.

Ajánlók:

Bitskey István, az MTA rendes tagja, Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

Erdő Péter, az MTA rendes tagja, Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya

Madas Edit, az MTA rendes tagja, Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

Solymosi László, az MTA rendes tagja, Filozófiai és Történettudományok Osztálya

II.

TUSOR PÉTER R. Várkonyi Ágnes doktoranduszaként kezdte történészi pályáját. Témavezetésével írt Ph.D. értekezését 2001-ben védte meg az ELTE-n. A történelem mellet latin szakot végzett, latin paleográfiai ismereteinek alapjait az Eötvös Collegium tagjaként Engel Páltól sajátította el.

Fő kutatási területe a *kora újkor*, azon belül is a 17. század. Közelebbi témái egyház/diplomácia/politika-, illetve művelődéstörténeti jellegűek. Munkamódszerét a lehető legteljesebb forrásfeltárás jellemzi. Rendszeresen és kitartóan átvizsgálta a hazai levéltárak és kéziratárak mellett a bécsi és vatikáni gyűjtemények sorozatait. Emellett kutatásokat végzett fontosabb szlovákiai, osztrák és cseh egyházi és családi levéltárak anyagában, különféle itáliai állami gyűjteményekben, magánarchívumokban. A kérdések feltevése, majd megválaszolása írásaiban egyaránt a soktényezős adathalmaz átlátásán és elemzésén nyugszik.

Munkamódszerének másik pillére, hogy új eredményei rendre a latin forrásszövegek mély megértésére és feldolgozására épülnek, amit sokszor e szövegek nagyszámú, részben filológiai igényű, gyakran saját fordítással ellátott közlése egészíti ki. Nyelvi és paleográfiai tudása, az alkalmazott kutatási módszer történészi munkájának *feltáró és alapkutatási jelleget* ad. Ez teszi lehetővé, hogy művei a történettudomány által éppen csak érintett, félreinterpretált, le nem zárt, vagy éppenséggel nem is ismert kérdések köré csoportosuljanak. *Módszereinek és sokoldalú eredményeinek köszönhetően Tusor Péter a magyar kora újkor kutatásának nemzetközileg elismert szaktekintélye.*

Legtöbbet idézett forrásközleménye (LK 2002) szövegkritikai igénnyel ad közre egy 1640 körüli jelentést a római Santacroce levéltárból, ami nemcsak különleges rálátást enged a korabeli Felső-Magyarország felekezeti viszonyaira, hanem a görög uniós mozgalom kezdetének is különleges dokumentuma (független idézések: 58; műveken belüli említésekkel: 132 = *cit.* 58/132). Kutatási eredményei több esetben választ adnak a kora újkor magyar történelem kulcskérdéseire. Korai és emblematisztikus tézise a pápaság (a Borghese-pápa V. Pál és a római inkvizíció) szerepének bemutatása II. Mátyás titkos kiközösítés általi rákényszerítésében az 1608. évi vallásügyi törvénycikk mind nyilvánvalóbb mellőzésében (Aetas, 2000). Részben e beavatkozás tette lehetővé tette, hogy a protestantizmus Bocskai-felkelés során aratott protestáns győzelme ellenére már az 1610-es évektől kibontakozhatott a magyar történelem egyik meghatározó folyamata, a ranke-i értelemben vett „ellenreformáció”. Ez legtöbb idézést kapott tanulmánya (*cit.* 42/76). Első alapkutatási monográfiája a kora újkor egyházi elit római reprezentációs és integrációs csúcstörékvéseinek bemutatásával lényegében egy ismeretlen szálát szötte a 17. századi magyar történelem szövetébe (*Purpura Pannonica*, 2005). Ez legtöbbet hivatkozott könyve (*cit.* 102/177). Előkelő helyen állnak írásai között történeti életrajzi közleményei (Szelepchény, 2003; Lippay, 2003; *cit.* 45/76 és 43/80).

Jóllehet alapvetően a történettudomány klasszikus módszereivel dolgozik, nem idegen tőle új metódusok és elméletek alkalmazása sem. 2014-ben megvédett, 2016-ban könyvként megjelent akadémiai doktori értekezésében (CVH I/13) a Wolfgang Reinhard-féle „*Frühneuzeitliche Mikropolitik*” szempontrendszerét alkalmazva elemezte monografikus formában Pázmány Péter „történelmi helyzetbe” kerülését. Egyúttal rámutatott arra, hogy a vatikáni gyűjtemények forrásadottságai milyen mértékben tágitják a magyar történelem feltárásának ismeretelméleti határait (*cit.* 53/93). Írásaiban következetesen alkalmazza a Reinhard–Schilling-féle konfesszionalizációs paradigmát. A róla írt áttekintő ismertetése (Vigilia 2008, *cit.* 41/71) máig az elmélet magyarországi recepció fontos határköve. 2004-ben megjelent pápaságtörténeti monográfiája az Európára és távoli kontinensekre egyaránt hatással bíró, egyszerre

konfesszionális és világi önazonosságú közép-itáliai állam 17. századi történetét mutatja be politika-, társadalom-, gazdaság-, hivatal- és egyháztörténeti szempontból. Teszi ezt széleskörű és modern, meghatározóan német, olasz, angol, részben francia és spanyol nyelvű szakirodalom alapján (*Barokk pápaság, cit. 98/183; = The Baroque Papacy, Viterbo, Sette Città, 2016*).

A vatikáni és biográfiai kutatások keresztszertében a kora újkori magyar történelem meghatározó személyisége, Pázmány Péter áll. Az akadémiai doktori értekezés mellett külön említésre méltó eredmény Pázmány – olasz arisztokrata magánlevéltárból feltárt – ún. kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvének kiadása 1616-ból a családi levéltár rekonstruálása kíséretében (CVH II/6, 2017, *cit. 20/88*). E sajátos forrásértékű, proszopográfiai jellegű vatikáni forrástípus Tusor Péter több régebbi-újabb tanulmányának tárgyát képezi (pl. Eszterházy, 1999, *cit. 18/24*). A bíboros római titkosírásos levelezésének megfejtése kriptográfus társzerzővel közösen, betűgyakorisági szempontok és történeti ismeretek együttes alkalmazásával kifejezetten interdiszciplináris jellegű (HK 2003, *cit. 27/42*). Ugyanez mondható el Pázmány első hitelesnek mondható képi ábrázolásának értelmezéséről, ahol Tusor levezeti, hogy a festmény nem szomaszka szerzetesként, hanem turóci prépostként ábrázolja és a keletkezés idejét 1616. szeptemberére szűkíti (MÉ, 2013, *cit. 7/12*).

Tusor Péter nagyszabású missziliskiadása a 17. század derekáról egyszerre kapcsolódik saját egyháztörténeti és a témaadó R. Várkonyi Ágnes politikatörténeti érdeklődéséhez (CST I/1, 2015, *cit. 54/142*). Zrínyi-tanulmányai (pl. TSz, 2015, *cit. 8/15*) és Gyöngyösi-kutatásai már kifejezetten témavezetője munkásságát viszik tovább. Jankovics Józseffel közös levelezéskiadása (Balassi, 2017; a latin levelek feltárása, átírása és jegyzetelése volt feladata) alkalmával tette az irodalomtudomány részéről komoly visszhangot kiváltó kora újkor-történeti felfedezését. Bebizonyította, hogy a Dugonich András, Nagy Iván és Badics Ferenc tévesen azonosították a költő Gyöngyösi István történeti személyét, és hogy a teljes eddigi tudományos diskurzus 200 éven keresztül tévúton járt (ItK 2017, *cit. 12/23*).

Szintén R. Várkonyi Ágnes hatására fordult figyelme a historiográfia felé, és írta meg az MTA Római Történeti Bizottsága iratai és a Régi Akadémiai Levéltár anyagai alapján a vatikáni magyar kutatások 19–20. századi történetét (CVH I/1exc., 2004; *cit. 80/134*). E historiográfiai kutatásnak köszönhetően került elő Lukcsics József nagyszabású vatikáni kamarai anyaggyűjtése, mely Tusor Péter vezetésével kiterjedt csapatmunka keretében 2015-ben látott napvilágot (CVH I/9–10, 2014; *cit. 120/674 és 86/411*). A vatikáni kutatások sajátosságai, illetve az egyháztörténet ca. 1500–1950 közötti intézményi folyamatossága teszi lehetővé, hogy Tusor Péter a kora újkor mellett késő középkori, illetve 19. és 20. századi területen is szakszerűen tud megszólalni. Ezt bizonyítja többek között a terjedelmes Artner-kézirat sajtó alá rendezése általa, amit a Gerevich Tibor a Fraknoi Vilmos-féle *Monumenta Vaticana* folytatására készítettet el az 1920-as évek elején (CVH I/1, 2004; *cit. 63/141*); továbbá angol nyelvű kismonográfiája magyar királyi főkegyúri jog kialakulásáról (CVH II/4, 2012; *cit. 15/21*); korábbi egyetemi tanítványaival közös forráskiadványa a 15–16. századi pápai konzisztóriumok magyar vonatkozásairól (CVH I/7, 2012 *cit. 80/283*). Ide kapcsolódóan meg kell még említeni részletező inventáriumát a budapesti nunciatúra levéltáráról 1939-ig bezárólag (CVH I/14, 2016; *cit. 35/66*); vagy éppenséggel a bécsi egyházi elitképző, az *Augustineum (Frintaneum)* magyar növendékeiről (1816–1918) írt tanulmányát (Aetas, 2007, *cit. 37/42*). Utóbbi közlemény Bécsből érkezett felkérésre, és eredetileg angolul íródott (Böhlau, 2008).

Tusor Péter munkássága fentebb bemutatott irányainak összes fontosabb eredménye a nemzetközi tudományosság számára is hozzáférhető. Külföldi kiadóknál, rangos folyóiratokban megjelent, angol, olasz és német nyelvű tanulmányai, cikkei száma meghaladja a 30-at, jószerével az összes jelentős római folyóiratban, évkönyvben (QFIAB, RHM, RQ, AHP stb.) publikált már. Meghívott előadó volt nemzetközi konferencián többek között Bécsben (2006), Madridban

(2009), Rómában (2012), Prágában (2013), ismét Bécsben (2014), Berlinben és Rómában (2016); Cambridge-ben és újra Rómában (2021, 2022, 2023). Maga több hasonló szimpóziumot szervezett. 2007-ben a PPKE HTK és kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem (vö. *Studia Theologica Budapestinensia* 34, 2008), 2010-ben a *Gesellschaft für Konziliengeschichtsforschung* felkérésére, mindkettőt Esztergomban. Saját, illetve a viterbói egyetemi projektpartner kezdeményezésére Rómában 2007-ben, Budapesten 2013-ban és 2018-ban, majd ismét Rómában 2019-ben és 2024. júniusban rendezett nemzetközi konferenciát. A meghatározóan e konferenciákra alapuló, külföldi szerkesztőtársakkal összesen 9, kora újkori súlypontú tanulmánykötet jelent meg, meghatározóan angol és olasz nyelven (CVH I/3, 2008; Viterbo, Sette Città, 2014, 2018, 2020. 2021. 2022 [2]. 2023. 2024).

Tusor tudományos munkásságának áttekintése nem lehet teljes az Erdő Péterrel és Szovák Kornállal közösen kiadott nagyszabású *Formularium Ecclesiae Strigoniensis* (CST I/4, 2018, cit. 27/53), a német nunciátúratörténeti kutatásba bekapcsolódó, Rotraud Beckerrel Pázmány 1632. évi római követségéről közösen írt kötete (CVH II/7, 2019); valamint a Rupert Klieber bécsi professzorral megjelentetett 19. századi terjedelmes *Bischofslexikon* (Berlin, 2020, Duncker & Humblot) említése nélkül. Mindez meggyőzően bizonyítja, hogy Tusor Péter személye és kutatásai aktív, szerves és eredményes részei a nemzetközi tudományos életnek.

A kedvező nemzetközi fogadtatást mutatják a munkáiról megjelent méltató recenziók többek között Michaela Valente, Angelantonio Spagnoletti, Alexander Koller, José Miguel Viejo-Ximénez, Andreas Gottsman, Joachim Bahlcke tollából. Elismertségét jelzi, hogy meghívására járt először Magyarországon a vatikáni levéltár prefektusa 2015-ben.

Tusor Péter munkássága a szemlézett fontosabb eredményeknél és irányoknál számottevőbb és kiterjedtebb. Ezt bizonyítják nyilvánosan hozzáférhető tudományometriai adatai: közel 300 publikáció, ebből 261 hazai és nemzetközi tudományos alkotás.

Részletezve: 74 tétel folyóiratban, 91 tétel kötetben megjelent tanulmány, 21 szerzői kötet (és 8 kisebb önálló kiadvány), 36 szerkesztett mű (köztük a Püspöklexikon 1804–1806 idáig megjelent 12 fejezete), 4 egyetemi jegyzet, továbbá tudományszerűsítő és egyéb írások.

H-indexe 26, regisztrált hivatkozásainak száma meghaladja az 2300-at (600-al több, mint 2021-ben). A **II. osztály követelményei** alapján számolva, H-index: **32**, hivatkozások: **4500** felett (a növekedés mint 2021-hez képest 1500 feletti). I-10-index: **63** (16-tal több, mint 2021-ben). A *tudományometriai dinamika a szakmai recepció kiteljesedését mutatja.*

Az elmondottak meggyőzően bizonyítják, hogy Tusor Péter tudományát régóta elismerten és különösen magas színvonalon, nemzetközi tudományos reputációtól és recepciótól övezve műveli.

Mindezek után meg kell említeni tudományszervező és iskolateremtő tevékenységét, melynek mértékét a tudományometriai adatok messze nem tükrözik, és nem is tükrözhetik kellő mértékben. Tudományos tevékenységének historiográfiai dimenziói túllépnek saját alapkutatásain és azok nemzetközi relációin. Erdő Péter támogatásával 2004-ben megalapította a vatikáni–magyar történeti könyvsorozatot. A Budapest–Róma impresszummal megjelenő *Collectana Vaticana Hungariae* (CVH) deklaráltan a Fraknoi-féle *Monumenta Vaticana Hungariae* modernizált felújítása. A PPKE és a Gondolat kiadásában, anyagilag meghatározóan Tusor Péter saját pályázataira alapozva és sorozatszerkesztésében eddig két alosztályban 18 szerző összesen 33 kötete látott napvilágot. A vatikáni levéltárban és könyvtárban szabadpolcon elhelyezett sorozat mögött 2012-től az **MTA Lendület Programnak** köszönhetően létrehozott kutatócsoportja áll. Ez 2017-től az **MTA támogatott kutatóhelyi program** keretében, az Akadémia egykori

főtitkára nevét felvéve mint **MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport** folytatta működését. A 2012–2020 közötti megjelent összes vatikáni kiadványon megtalálható az akadémiai jelvény. (Jelenleg a „HUN-REN” hálózathoz tartozik.)

A Tusor Péter által létrehozott – meghatározóan a témavezetésével már fokozottan szerzett vagy szerezni készülő egyetemi tanítványaiból álló – Fraknói Kutatócsoport gyakorlatilag betölti azt a feladatot, amit az Akadémián 1948-ig külön bizottság, a már említett Római Történeti Intézet Bizottsága látott el. Tusor és kutatócsoportja munkájáról, kizárólag alap kutatási eredményeket tartalmazó valamennyi kiadványáról, hazai és római könyvbemutatóiról és egyéb szakmai programjairól, tudományszerűsítő munkájáról mintaszerű, pázmányos tanítványaival fejlesztett honlap nyújt informatív és naprakész képet: <http://institutumfraknoi.hu/>. Tanítványi köre két évtizede folyamatos tanári munkájának gyümölcse. 2001-től adjunktus, 2007-től docens a PPKE-n, 2012-ben habilitált az SzTE-n, 2023-tól a PPKE egyetemi tanára (MAB eljárás keretében, államfői eljárással kinevezett professzor). Fél százánál több szakdolgozója volt, a vezetésére bízott doktoranduszok száma összesen 10, közülük 5 szerzett már PhD fokozatot.

Az MTA levelező tagságra ajánlást nem lehet lezárni anélkül, hogy említésre ne kerülne, miszerint Tusor Péternek a sajátos pályázati kiírások miatt az általa példaértékűn teljesített Lendület-programból kikerülve is stabilizálni tudta kutatócsoportját és folytatni a Lendület keretében végzett rendkívül eredményes munkáját. A vatikáni kutatások mellett szélesebb körű egyháztörténeti kutatások folynak kutatócsoportjában. Ezek eredményeit a 2015-ben, már a Lendület segítségével létrehozott, újabb saját szakspecifikus, és szintén általa szerkesztett sorozatban, a fentebb CST formájában már többször megjelenő *Collectanea Studiorum et Textuum*”-ban publikálják. Továbbá bécsi levéltári kutatása okán Fazekas Istvánnal közösen már 2009-ben kezdeményezte a *Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien* létrehozását, 2024-ig 21 Band látott napvilágot, főként német nyelven. A CVH mintáját követő, bécsi sorozatnak köszönhetően a magyar történettudományoknak így immáron egy évtizede rendelkezésére áll egy rendkívüli kedvező anyagi feltételekkel külföldön megjelenő fóruma (ISSN 2073-3054). Tusor Péter nemcsak a PUGW létrehozásában és az első kötetek munkálataiban vállalt kezdeményező szerepet és oroszlánrészt. A szerkesztőbizottság tevékeny tagjaként továbbra is komoly szerepet játszik a bécsi magyar történeti szaksorozat színvonalának, egységességének biztosításában.

E sokoldalú tudományszervező tevékenység aligha okozhat meglepetést bárkinek. Ilyen irányú készségeinek Tusor már 1998-ban tanújelét adta a mestere tiszteltére még doktoranduszként szerkesztett tanulmánykötettel, ahol a mintegy 60 szerzővel dolgozhatott együtt. Sorukban Benkő Samuval, Csetri Elekkel, Demény Lajossal, Glatz Ferencsel, Jakó Zsigmonddal, Köpeczi Bélával, Kristó Gyulával, Kubinyi Andrással, Szakály Ferencsel és Székely Györggyel (*R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv. Születése 70. évfordulója ünnepére*).

Előző, 2021. évi ajánlása óta Tusor Péternek – számos tanulmány mellett – 4 önálló kötete jelent meg. 1-1 historiográfia magyarul, illetve angolul külföldön, 1 magyar nyelvű kora újkortörténeti monográfia, 1 olasz–magyar bevezető tanulmányokkal ellátott forráskiadás. Továbbá 4 külföldi, 1 hazai megjelenésű szerkesztett kötet, s összesen 7 sorozatszerkesztett kötet. 2024-ben megszervezte Fraknói Vilmos (1843–1924) centenáriumi emlékévét, középpontjában nagyváradi és római nemzetközi konferenciával. A nagyváradi emlékülés anyagának megjelentése már folyamatban van. A római ülésszak aktái 2025-ban látnak napvilágot az *Edizioni Sette Città* gondozásában, mégpedig a Fraknói-emlékév keretében Tusor Péter által életre hívott *Storia d’Ungheria – History of Hungary* sorozat 2. köteteként.